

Βιβλιο παρουσίαση

ΤΟ ΜΗΔΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΕΙΡΟ

ΤΟΥ ΜΕΛΕΤΗ Η. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΥ

Το βιβλίο «Η πιο σωστή στιγμή για να πεθάνεις» του πολιτικού επιστήμονα, δημοσιογράφου, συγγραφέα και (κυρίως) μουσικολόγου Γιώργου Μαλούχου είναι ταυτόχρονα φιλοσοφικό δοκίμιο, θρησκευτικό λογοτεχνικό κείμενο, αναρχικό μανιφέστο, μουσικολογική ανάλυση και αυτοβιογραφία (ίσως η πιο ενδιαφέρουσα πλευρά του). Είναι γραμμένο αντισυμβατικά, σε ένα ιδιότυπο είδος αυτόματης γραφής, χωρίς να ανήκει σε κάποιο λογοτεχνικό είδος. Το αντικείμενο του βιβλίου είναι η σχέση του ανθρώπου με τον θάνατο. Αλλά το κείμενο εκτρέπεται (ευτυχώς) σε διάφορες κατευθύνσεις, έτσι που δεν είναι μονομερές και γραμμικό, αλλά μία πολυσχιδή διανοητική περιπέτεια με έντονο βιωματικό χαρακτήρα.

Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η ελευθερία του ανθρώπου δεν μπορεί να έρχεται σε αντίφαση με την πίστη του, ότι ανάμεσα στον άνθρωπο και στον Πλάστη του δεν μπορεί να διαμεσολαβεί μία δομή, τη στιγμή που ο Χριστός δεν κατασκεύασε, κληροδότησε ή ευλόγησε κάτι τέτοιο, ότι η Εκκλησία παρά ταύτα στηρίζει αληθινά τον άνθρωπο προσφέροντας ασφάλεια, αγάπη, κοινότητα, ενδιαφέρον, επώλωση, επιβεβαίωση και καθοδήγηση, απατώντας από τους πιστούς κάτι που μπορεί να είναι τα πάντα και τίποτα: την Πίστη. Εξαιρετικός ο μαλούχου ορισμός της Πίστης, πολύ κοντά στην αυθεντική χριστιανική θεολογία: «Πίστη είναι η υπέρβαση βάσει της οποίας αποδέχεσαι ως αληθινό κάτι το οποίο δεν μπορείς ούτε να κατανοήσεις, ούτε να επιβεβαιώσεις με την εμπειρία σου... το αντίθετο από εκείνο που κάθε λογική και κάθε κανόνας της δηλώσει ότι ισχύει. Πίστη είναι να εναποθέτεις τις ελπίδες σου στο θαύμα».

Μετά θάνατον

Ο Μαλούχος προβάλλει με δογματικό τρόπο την (καθαρά μεταφυσική αφού δεν αποδεικνύεται) πεποίθησή του ότι δεν υπάρχει τίποτα μετά τον θάνατο. Οι αθεϊστές γενικά προβάλλουν με τέτοια έμφαση αυτήν την πεποίθησή τους, ώστε δημιουργούν την υπόνοια ότι προσπαθούν να πείσουν όχι μόνον τους άλλους αλλά και τον εαυτό τους. Αλλωστε η συνεχής ενασχόλησή τους με τον (κατ' αυτούς ανύπαρκτο) Θεό είναι παράδοξη. Θυμάμαι ότι ως νέος εξόργιζα τον εκπεπαιστωμένο άθεο Ρένο Αποστολίδη, λέγοντάς του ότι: «Αφού τσακώνεστε συνέχεια με τον Θεό σημαίνει ότι παραδέχεσθε την ύπαρξή του!» Στη σελίδα 258 ο Μαλούχος γράφει: «ελπίζω ότι δεν υπάρχει ίχνος αίσθησης ότι εδώ κανείς κουνά το δάχτυλο υποκρινόμενος ότι είναι σε θέση να κατέχει κάποια αλήθεια ενώ άλλοι όχι». Αλλά μόλις 4 σελίδες παρακάτω γράφει: «... το "μετά", η αθανασία οποιασδήποτε μορφής, πολύ

▶ Το βιβλίο του Γεώργιου Π. Μαλούχου «Η πιο σωστή στιγμή για να πεθάνεις» (εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2023, 286 σελίδες)

απλά δεν υφίσταται. Δεν υπάρχει. Απολύτως τίποτα. Ο θάνατος είναι το τέλος». Αντίστοιχη δογματική βεβαιότητα διατρέχει όλο το βιβλίο του. Προσωπικά πιστεύω ότι ο άνθρωπος νους είναι ατελής και πεπερασμένος, ώστε αδυνατεί να συλλάβει την έννοια του θανάτου όπως και του απείρου. Η (κατά τη γνώμη μου) ενδεχόμενη στάση απέναντι στο Μέγα Μυστήριο είναι η Απορία. Η θρησκεία, άλλωστε, σε αντίθεση με την αθεΐα, δεν επιχειρεί να αποδείξει τη μετά θάνατον ζωή με επιστημονικά επιχειρήματα, αφού κάτι τέτοιο είναι εκ των προτέρων άτοπο, αλλά μέσω της Πίστης, που είναι άλογη και υποκειμενική. Η δογματική αθεΐα έχει τον απόλυτο χαρακτήρα της Ιεράς Εξέτασης, αφού δεν αφήνει κανένα περιθώριο στην ανθρώπινη βούληση, φαντασία, φιλέρευνο πνεύμα, αμφιβολία έστω και σκεπτικισμό. Αρνείται ακόμα και τη σεμνή και ευγενή εκδοχή του Αγνωστικισμού, που μετακινεί τον άνθρωπο από την πεποίθηση στην γκρίζα ζώνη της αμφιβολίας και όχι σε μία νέα αντίστροφη βεβαιότητα.

Αναρχικό μανιφέστο

Το βιβλίο, όμως, είναι ταυτόχρονα και αναρχικό μανιφέστο: «Οι κανόνες της κοινωνίας είναι... "για τα μπάζα". Και το τελευταίο που θα έπρεπε να πιστεύει ένας υπεύθυνος και ελεύθερος άνθρωπος είναι ότι θα έπρεπε να τους ακολουθεί τυφλά, ιδίως σε αντιδιαστολή και ενδεχομένως σε σύγκρουση με εκείνους της λογικής και της συνειδήσής του. Οποιος ακούει την κοινωνία αντί να ακούει τον εαυτό του, υπό την προϋπόθεση ασφαλώς ότι ο εαυτός του εκφράζει ένα

έλλογο και υπεύθυνο, τότε, πολύ απλά, είναι ετερόφωτος, είναι ΑΠΕ, Άνθρωπος Περιορισμένης Ευθύνης.» Εκκωρεί τη ζωή του «στους απρόσωπους κανόνες που οικοδόμησε γι' αυτόν κάποιο σύνολο, ποιος ξέρει ποιος και πού και πότε, και που είναι, κατά πάσα πιθανότητα, όλοι τους για γενική επισκευή και πέταμα. Δεν αναφέρομαι εδώ στους δεσμευτικούς νομικούς κανόνες, αλλά στους συμβατικούς κανόνες συμπεριφοράς και λειτουργίας, στους κοινωνικούς κανόνες που ρυθμίζουν τις ζωές μας πολύ πιο αποφασιστικά από όσο συνήθως αντιλαμβανόμαστε». Για αυτό ευθύνονται «η κοινωνία, η συνήθεια, οι παρέες, η διαφήμιση, το στραβό μας το κεφάλι, η παντοδύναμη αδράνεια ή η ξαδέλφη της, η εξίσου ισχυρή βλακεία, η θανατηρή ισχύς της βαρεμιάρας... οι άρρητοι κοινωνικοί κανόνες της, τα διαβόδια κοινωνικά ήθη, ζέχνουν από υποκρισία, ανοησία και παλιτζούρα από πάνω μέχρι κάτω».

Η αναρχική σκέψη δεν έχει οιαδήποτε σχέση, όπως πολλοί φαντάζονται, με τα Εξάρχεια, τους αντιεξουσιαστές και τις βόμβες μολότοφ. Ο αναρχισμός είναι ένα βαθύ φιλοσοφικό ρεύμα, με ανθρωπιστικό περιεχόμενο, που θυμίζει έντονα – αν και αντεστραμμένα – τη θρησκευτική ηθική. Στον 20ό αιώνα, δύο είναι οι σημαντικότεροι Έλληνες αναρχικοί: στον μεσοπόλεμο ο Ηρακλής Αποστολίδης και μεταπολεμικά ο Γιος του Ρένος. Τόσο ο Μαλούχος όσο και εγώ είχαμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε πολύ καλά τον δεύτερο. Αναμφισβήτητα, αυτός που δικαιούται τον τίτλο του επόμενου μετά τον Ρένο, θεωρητικά συγκροτημένου αναρχικού, υπό την έννοια που προδιορίστηκε παραπάνω, είναι ο Μαλούχος. Η αναρχική σκέψη του Μαλούχου, όμως, επιχειρεί αυστηρούς κανόνες ηθικής, όπως στη σκέψη όλων των μεγάλων αναρχικών του 19ου αιώνας (βλ. το εμβληματικό για τη γενιά μου βιβλίο του Τζαίμς Τζόλλ «Οι αναρχικοί»). Αυτή είναι άλλωστε η μεγάλη αδυναμία της αναρχικής σκέψης: ότι προϋποθέτει έλλογα και ηθικά όντα με αυτοπεθαρχία και κοινωνική ευθύνη. Οι περισσότεροι αναρχικοί διανοούμενοι έκαναν προβολή του εαυτού τους στους υποψήφιους αυτόκλητους «αναρχικούς» που τους επικατέστησαν.

Αναβάθμιση του ανθρώπου

Αναμφίβολα το πιο ενδιαφέρον μέρος του βιβλίου είναι αυτό στο οποίο ο Μαλούχος υπερασπίζεται την αυταξία του ανθρώπινου βίου, με την αναβάθμιση του ανθρώπου σε υποκειμενο από αντικείμενο της ζωής του. Αυτή η αναβάθμιση φυσικά πρέπει να μην υπηρετεί τον αρπακτικό εγωισμό αλλά την εσωτερική ειρήνη και την εναρμόνιση με το εγώ. Ο φόβος του θανάτου αντιμετωπίζεται, σύμφωνα με τον συγγραφέα, με την οικοδόμηση ενός αυθεντικού, ουσιαστικού σχεδίου ζωής. Ο βίος πρέπει να διέπεται από αυτόφωτη ουσία, ιδέες, αξίες, τέχνη. Το παράδειγμα δίδεται μέσω της μουσικής (την οποία ο συγγραφέας διακονεί ως ένας από τους ελάχιστους πλέον μύστες της κλασικής μουσικής στη χώρα μας). «Η ολοκλήρωση ενός μεγάλου συμφωνικού έργου σου δείχνει με ενάργεια το τι μπορεί να σημαίνει και ολοκλήρωση στην ίδια την ύπαρξη – και από πού αυτή πρέπει να περάσει για να φτάσει εκεί. Και όταν αυτό συμβεί, το τέλος δεν είναι θάνατος. Είναι πληρότητα».

Ο Μελέτης Η. Μελετόπουλος είναι διδάκτωρ Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών Πανεπιστημίου Γενεύης